

4

1687

13

L. D. B. V.

DISSERTATIO

De

ELOQUENTIA
IN TACENDO.

Quam

PRÆSIDE

DAN. GEORGIO MORHO-

FIO, D. Eloq. & Histor. Prof. Fa-
cult. suæ hodie Decano.

1956

*Patrono ac Hospite omni observantia cultu
colendo.*

IN ACADEMIA HOLSATORUM,
quæ Kiloni est,
CHRISTIAN-ALBERTINA.

placida συμφοιολογῶν disquisitioni

d. Januar. subjiciet

ANTONIUS HARDUICI,

SS. Theol. Stud.

Kiloni,

Literis Joachimi Reumanni, Acad. Typogr.

Anno 1687.

G. D. B. N.

DIE STADT

ELBOURNIA

IN TACITIS

PRÆSIDI

DAN GEORGIO MORNO

1700

1700

1700

1700

IN ACADEMIA HOLSATORUM

CHRISTIANUS WERTNER

ANTONIIUS HANDBICHI

1700

1700

1700

DE ELOQUENTIA IN TACENDO.

I.

Uemadmodum sermone à brutis, ita & cogitabundo illo silentio ab iis distinguimur, cuius magistram esse Deum, ut loquendi homines, veteres agebant. Prima scilicet *παιδείας*, tum scholasticæ, tum civilis ratio, Pythagoræ & Lycurgo in linguâ cohibendâ consistere credebatur, ut mature iuvenes, ne in scopulos impingerent, *ἐπεα* illa *πλεγεύεσσι* à cursu revocare; & velut navem à ventis abreptam anchoris firmare discerent, nec Pisoniano illo vitio, quod loqui nesciant & tacere non possint, laborarent. Ipse Musarum eloquentiæ Parens Apollo ob sermonis parsimoniam *λόγιος* dictus, & Numa unam è Musarum ordine sub Tacitæ nomine coli voluit. Quo admone-mur, *φρονησὺς* illos & loquaculos longius à Musarum sacris abesse, quam prudentes illos Silentarios. Lepida est illius ex Helleponto amatoris historia, cuius *Cael. Rhodig. L. A. lib. 21. c. 46.* meminit. Quem cum loquaciorem ægrè ferret mulier, hoc cavillo percussit, quod ex Helleponto veniens primarum tamen ejus urbem, quæ à tacendo nomē habet, Sigæum, ignoraret. Adeò multi etiam inter eruditos sunt, qui cum orbem omnem disciplinarum percurrerunt, unam tamen il-

A 2

lam

Iam urbem nunquam viderunt. Id verò mirum alicui videri posset, cum ad cæteras disciplinas, quæ meditatione tacitâ & diuturnâ potius, quam verbis constant, silentium commendatur; ipsam etiam eloquentiæ artem, quæ in verbis tota habitat, præcipuum ex illo decus assumere. Quæ enim Peitho & Angerona inter se habent commercia, aliquis dixerit? Sed verissimum tamen esse docebimus, plus oratoriæ artis esse in eò, quod non dicitur, quam illo, quod verbis ac sermone comprehenditur. Ne itaq; in inscriptione hujus Dissertationis inaniter *ἠδδοξολογεῖν*, aut *ὀξύμωρον* aliquod de industria quæsiuisse videamur, vel ipse loquendi magister Cicero hoc de suo nobis largitus est, qui ab Atticum lib. XII. Ep. 40. scribens, ita ait: *Hoc loco sumpsit aliquid de tuâ eloquentiâ, nam tacui.* Cui geminum est, quod adfert Plinius lib. 7. Ep. 6. *Non minus interdum oratorum est tacere, quam dicere.*

II. Ut verò statim initio omnem dubitandi occasionem præscindamus, sciendum est, nos per illam in tacendo eloquentiam, non illam intelligere, quæ *muta* alias vocari solet, quæque gestibus & actione ita exprimit animi cogitata, ut sine ullius verbi prolatione, sive argumenta illa sint, sive figuræ, intelligi possint. Nam veteribus eam artem ad stuporem fuisse excultam, ignorare nos non sinit historia; quam propemodum in cælum effert laudibus Isaacus Vossius lib. de viribus rhythm. p. 66. ubi *pulsa tot linguarum peste & confusione, unam hanc artem præ cæteris excolendam existimat, feliciora hominibus animalia, quæ vulgò, ut ait, bruta creduntur, judicans, quo promptius & feliciter sensus suos & cogitationes exprimant, quàm ulli queant mortales.* Quâ asser-
tione

5.
tione infra brutorum fortem detrudimur, quæ fortas-
se, si ipsius philosophiam audimus, ad spirituum natu-
ram eò accedunt propius, quo brevius & expeditius, si
qua habent, sensa exponunt. Quemadmodum enim
homines per verborum ambages, ita bruta per signa
quædam naturalia affectus suos exponunt, ut Spiritus
cogitationes suas sine ullis signis organicis ac per se-
ipsum patefaciunt, quarum apud nos non conceptus,
sed expeditio, per externa illa signa corporea laborio-
sa est. Unde vel apud Barbaros fuerunt, qui varia ser-
monis compendia tam in sermone, quam in scripturâ
commenti sunt, ut apud Canadenses, qui unâ voce in-
tegras ac prolixiores sententias efferre potuerunt,
quam linguam illi *ixarete*, i. e. linguam mutam appella-
runt, teste *Patre le Jeune in Historia nova Francia: &* apud
Ægyptios, Chiuenses & Peruvianos, qui hieroglyphi-
cis literis plus significabant, quam loqui poterant. Ne-
quid dicam de Arte illâ, qua per digitorum varios fle-
xus formato alphabeto, aliqui loquuntur, cujus amo-
rum magister Ovidius meminit, vel qua per pulsus pa-
rietum rhythmos, se non videntes intra carceris tene-
bras sibi animi sensa significant, de qua extat epigram-
ma Hispanicum Thomæ de Pinedo comm. in Steph. de
urbibus ad vocem *Ασπιδ*, p. 128. Cæterum illa gestu-
um ars, quam Græci *ἰσχυρὸν*, Latini histrionicam
vocabant, adeò exculta antiquis fuit, ut cum Cicerone
Roscius histrio decertaverit, uter pluribus modis ean-
dem sententiam variaret, prior verbis? alter figuratis
gestibus? Illa verò præcipuè in manibus oculisque con-
sistebat. De manu, quam alteram linguam nonnulli
dixere & Ægyptii sub linguâ, ad absolutæ persuasionis

6.

imaginem efformandam, depingebant, Quintil. lib. ii. c. 3. *Manus ipsam pene verborum copiam persequuntur.* Apud Cassiodorum variar. lib. 2. epist. 40. hanc Muficam mutam vocavit Theodoricus Italiae Rex: *qua ore clauso manibus loquitur & quibusdam gesticulationibus facit intelligi, quod vix narrante lingua aut scriptiois texturâ possit agnosci.* De Apollonio Philostratus lib. 1. *de vitâ Apollonii cap. 9.* refert, quod Pamphiliam atque Ciciliam, seditione laborantes, solâ manu tacitâ oratione composuerit. Etsi Artus Thomas *comment. Gallico* in hunc locum, non tam manuum motu, quam novitate rei & aspectu hujus hominis, quem pro Deo habebant, ad silentium fuisse compulsâ existimat. Chiromantiam hanc oratoriam vocat Augustinus Mascardus in *Dissertationibus Romanis Dissert. 7.* ubi plura super illo argumento. Chironomos appellat Quintilianus & Juvenalis, qui hâc arte uterentur: quique in universâ illâ excellebant, Pantomimi vocabantur, qualem pro maximo munere à Nerone obtinuit Tiridates Ponti Rex, referente Luciano in scripto de Saltatione. De oculorum in eloquentiâ animandâ & in animi affectibus exprimendis efficaciam legas licet L. Crassum apud Cic. *lib. 3. de Oratore.* De utrisque elegantissima sunt, quæ Cresollus *vacat. autumnal. lib. 2. c. 4. & 9.* congeffit. Qui Vir doctissimus in præclaro hoc opere accuratiora Physiognomiæ, ex ipso illô *τύπος περιληψή*, qui ex historicis, Orationibus, Poëtis elucet, lineamenta duxit, quam omnibus canonibus suis Physiognomi. Verum sepulta nunc cum veterum eloquentia ipsa quoque hæc ars histrionica est, nisi quod apud Anglos quidam *Jobannes Bulwer* figurationem manuum singulari libro,

7.
libro, & Itali quidam illam Signorum doctrinam proponere voluerunt, Verum ad ἀρετῆς & perfectionem illam veterum ille labor non assurgit.

III. Miffa itaque illa eloquentia mutâ ad noſtram illam in *tacendo Eloquentiam* nos convertimus, quâ nihil aliud ſignificamus, quàm *Prudentiam illam Oratoris*, quâ id ſolum, quod in oratione ἐνεργητικὸν ἐſt, exprimit, ea verò, quæ vel circa inventionem, vel circa elocutionem περιεργασαὶ ſunt, aut ſuperflua; ab argumento, perſonis, loco, tempore, re aliena, aut quovis modo inepta, omittit, aut indiçta eſſe cupit. Unde patet tam latè hanc patere Diſſertationem, quàm ipſa patet eloquentiæ ars. Si enim Rhetorica ars eſt, quæ contemplatur, illa, quæ ad perſuadendum apta ſunt, omnia quæ inepta ſunt, in omni dicendi genere excludit: ſi omnis eloquentiæ viſ in delectu argumentorum & verborum conſiſtit; ſatis patet, illa, quæ abundant, aut temerè proferuntur, eſſe in vitio. In omnibus (ait Cicero lib. de claris Orationibus) videntur quatenus: etſi enim ſuis cuique modus eſt, tamen magis offendit nimium, quam parum; Nam ut παρῆν βλασῖς illa inter ſigna immoderati animi & impudentis eſt; ita defectus moderationis quidam temperantiæque character eſt, qui propius à vitio abeſt, quàm ille exceſſus, imò virtuti propior eſt. Quare cum teſte Quintiliano lib. 2. cap. 13. multò labore, aſſiduo ſtudio, variâ exercitatione, pluribus experimentis, altiſſimâ prudentiâ, præſentiſſimo conſilio viſ dicendi conſtet; in id ſollicite inquirendum eſt, quid in oratione diſſimulandum ſit, quid prudenter tacendum, ne, quemadmodum,

percuſſa malignè
Reſpondet viridi non coctâ ſidelia limo,

Ille

8.
Illa suo se iudicio prodat, & ineptum omni ex parte oratorem ostendat.

IV. Non officit huic eloquentiæ nostræ copia, & sermonis amplificatio, quæ in oratione necessaria est. Etsi enim teste Cicerone, eloquentia est copiosè loquens sapientia, amplificatiorem augeat & majorem argumentis & verbis, efficere studet; tamen nihil hic nimium est, cui suus quidem modus ex ipsâ arte est præscriptus. Neque enim hæc copia est, quæ infinite vagatur, sed quæ orationi quandam plenitudinem, & soliditatem inducit, sine qua maciem illam, etsi in Dialecticorum Scholis laudatam populo tamen & auditoribus invisam contraheret. Corpus enim orationis, non *σκέλετ* & formandum est. Quare nec amplificatio hos à prudentiâ præscriptos limites excedit, eâ enim ita utendum est oratori, ut rem, quæ in se magna est, argumentis talem esse, vel non advertenti, vel non opinanti auditori ostendat. Debet enim amplitudo sententiarum & verborum sustentari amplitudine rerum. Quod nisi fit, inepta fit oratio, vel frigida evadit, qualis est, cum magnificis & sententiis & verbis res exiles ornantur: aut puerilis, cum ex adverso res magnas minutis sententiis & verbis effert. Quæ duo vitia Longinus interdum confundit. Multò minus huc in dicendô frugalitati sublimitas adversatur, quam Longinus aureo libello descripsit, neque ab illa vel latum unguem discedit.

V. Primum quod in oratione celari ac dissimulari debet, ipsa eloquentiæ ars ac Rhetorices artificium est. Ut enim nihil magis gratum est, quam quod sua sponte natum videtur, ac naturæ sequitur vestigia: ita
tædio-

9.
tædiosum ac suspectum est, cuius singularis quædam
industria pellucet. Dupliciter hîc peccatur. 1. scrupu-
losa diligentia. 2. affectatione. Primò cum ars in spe-
cialiora se diffundat, artifex ex illo cumulo ea seligere
debet, quæ personis, rei, loco, tempori apta sunt. Quod
si verò quævis ille arripit, omniaque, quæ dici possunt,
cumulat, totum illud promptuarium suum exhaustu-
rus, malè sedulus ille erit, neque illam, quæ in tacendo
consistit, eloquentiam satis assequetur: cum præstans
orator ita se præceptis alliget, ut occasione ferente se
illis superiorem ostendat, ad usum potius rerum respi-
ciens, quam in minutis illis rebus hærens, ac sapienti
potius negligentia, quam obscurâ diligentia laudandus,
Nihil ineptius in Oratore, quam *οὐκ ἐν τῷ μικρῷ ἀσθδάζειν.*
Ut enim qui in Grammatices præceptis semper hæ-
rent, nunquam Latine loquuntur (aliud enim Gram-
maticè aliud Latine loqui esse ajebat Quintilianus) ita
& anxia & morosa Rhetorices observatione nullus
perfectus orator evadet. Sic in arte oratoria se exer-
ceat orator, ut artificis prudentiam supra artem ipsam
positam habeat, quæ nonnunquam celata & neglecta
plus artis habet, & plus in persuadendo efficit, quam
omni suo apparatu Rhetorica. Diserte Cic. in Orato-
re *quandam negligentiam esse diligentem*, pronunciat. Ma-
gnis scilicet animis, qui interiora rerum complectun-
tur, familiaris est quædam negligentia species, qui o-
missis minoribus, illa quæ magis rem attingunt,
spectant. Exile verò ingenium, quod totum rei am-
bitum uno obtutu non complectitur, ob iudicii imbe-
cillitatem, in particulis quibusdam ineptâ diligentia se
fatigabit, & ut ille apud Venusinum Vatem,

B

Ami.

*Emilium circa ludum faber imus, & ungues
 Exprimet & molles imitabitur are capillos,
 Infelix operis summâ, quia ponere totum
 Nesciet;*

cum tamen ex Quintiliani sententiâ, majori animo aggredienda sit eloquentia, quasi toto corpore valet, ungues polire & capillum reponere, ad suam curam pertinere non existimabit. Ob signabimus hoc præclarâ Longini sententiâ: Tunc perfecta ars, cum naturam ita exprimit, ut natura ipsa esse videatur; rursus natura est successu felix, cum latentem in se continet & regit artem. Sequitur affectatio, quæ in omni orationis parte, argumentis, phrasi, periodo, sententiis, figuris se exserit, ac nimio se ornatu ostentat, atque ita vim orationis enervat. Quô præcipue respexit Aristoteles, cum Rhetor. lib. 3. c. 2. vers. 10. præcipit, ut artificium celemus, ne videamur fictè dicere, sed ut ipsa dicat natura. Sic enim, inquit, probabilis erit oratio, illò verò modo contrarium eveniet. Nam Oratorem, tanquam insidiatorem suspectum habent, non aliter ac permixta vina. Nihil magis artem, quam ipsâ artis affectatio vitiat. Hinc Demetrius Phalereus primus Athenis eloquentiam inclinasse dicitur, teste Fabio, lib. 10. cap. 1. quod plus artis affectaret, quam cui exprimenda par erat. Unde Cicero in Bruto, non tam armis, quam palastrâ institutum vocat. Quô vitio plerique veterum Sophistarum, apud Græcos, & dehinc Declamatores apud Romanos se obstrinxere, qui foro & usui publico nam eloquentiam inter pulveres scholasticos pene suffocarunt, & pravis præterea moribus corruerunt. Nam ad fraudes & versutias compositi verborum specie & pompa auditorum animos circumvenientes, efficie-

ficiebant, ut causa inferior & injusta fieri posset dicendo superior, quod Græci dicunt ἢ τῷ λόγον κρείττω ποιῆν. Quam ob causam in invidiam apud omnes adducti, è regnis, urbibus & foro ipso ejecti. Accedebat quotidiana in his studiis ad inanem tumidamque loquacitatem in ludis exercitatio. Instituebantur extempores Ἰνδείξεις & declamationes quasi theatricæ, laudationes rerum ludicrarum & infamium, in quibus magis ad ostentationem, quam in cæteris comparata, omnia: (nam ornatum potius, quam τὸ ἐνθυμηματικὸν & πιθανικὸν sectantur) consultationes, controversiæ fictæ: quibus inutriti discipuli cum in forum transferre vellent eloquentiam, velut alterum in orbem delatos se sentiebant. Unde mirum non est, illos ut præstigiatores, veteratores, deceptores omnibus bonis & cordatis fuisse invisos. Apud Romanos similes eloquentiæ scholas, ad fortuitam illam & temerariam loquacitatem instituerunt Græci, quos Censores, teste Cic. 3. de Oratore, *claudere jusserunt ludum impudentiæ*. Ab illis & præcipuè quidem à Gorgia ᾠδαδοξολογία in orationem invecta: nam in eò laborarunt vehementissimè, ut *καυὰ, τέρατα, θαύματα* adferrent. Verba seligebant mollia, meretricia, florida, sonora, quæ exquisitissimò periodorum artificio, velut circino quodam definiebantur. In illis & κρότος & ἦχος magna cura requirebatur. Nec defuerunt, qui vel Isocratem, quod in eorum usu intemperantior fuerit, reprehenderent. Quare in foro nihil suâ eloquentiâ profecit, quia ut Cicerode Orat. testatur, *non ad judiciorum certamen, sed ad voluptatem aurium scripserat*. Non immeritò ergò Socrate sapientioribusque irrisi sunt Sophistæ,

quorum volaticam & inanem eloquentiam plenissime in *suo theatro Rhetorum* detexit Cresollus. Operæ pretium est legere, quam graphicè Vir elegantissimus Balzacus *Oeuures divers. disc. de la grande Eloquence* utriusque tam Regiæ quam Sophisticæ eloquentiæ characterem depingat.

VI. Ab arte in universum consideratâ ad partes ejus descendimus. Ut enim in totâ, ita & in partibus hîc peccari necesse est. Princeps inter illas est INVENTIO, quæ investigare argumenta docet, quæ triplicia sunt, λόγοι, ἤθη, πάθη, nam inartificialia nunc seponimus. Quod ad Logica sive docentia argumenta attinet, ea velè locis Oratori & Dialectico communibus, velè propriis Rhetorum desumuntur. Communes loci cum à Dialecticis principiis arcessantur, oratorem Dialectices peritum requirunt. Nisi enim ejus peritiâ munitus orator sit, totâ oratione ineptum esse necessum est. Sive enim argumentis utatur, sive quid describat vel amplificet, omnes rerum *περιστάσεις* hîc è fundo depromendæ sunt. Omnis orationis regula & verborum commune instrumentum logica est, quæ ut prima rerum analysin ob oculos ponit, ita distinguere inter illa, quæ rei per se insunt, vel foris accidunt, sola docet. Absque quâ si fuerit, sine lege vagantur verba, vacillant argumenta, rerum ideæ confunduntur, omnia paralogismis plena, rationes vel longè petitæ, vel male cum rebus ipsis cohærent, sensus inordinati, sententiæ precariæ & malè coagmentatæ. Quô vitio plerumque nunc peccatur. Sed eôtamen in iis judicio utendum est, ne omnes promiscuè locos excutiamus, aut omnes artis Lullianæ rotas & circulos in subsidium vocemus,

cemus, ostiatim quasi petentes singula, dum quorundam sequimur vestigia, qui in Dialecticis *κρυμνωπέισαι*, cum pulvisculo omnia converrunt, aut in argutiis quibusdam Chimæricis toti occupantur. Quales à genuinò præstantissimæ disciplinæ usu quàm longissimè abesse certissimum est. Unde Quintiliano *lib. 7, c. 3.* vehementer in oratione cavillatrix illa Dialectica displicet, ut quæ in Oratoris officio nullum sit allatura momentum. Quos defectus cum deprehenderent nonnulli, in eas cogitationes inciderunt, ut locis illis Oratorem carere posse crederent, quæ sententia est Hamelii *lib. 3. de mente humanâ c. 2.* Rectè quidem, si jam excocto & firmato in omnibus sit iudicio. Tirones tamen hac via ducendi, cum ipsi sibi semitam non sapiant, quæ exercitioribus in arte sine ullâ difficultate, expeditissima est & in propinquò posita. Qui verò hîc *ἐπέχεν* non noverit, neglectis probationibus, quæ è rebus ipsis ducuntur, ac potentissimæ sunt, levissimas & longinquas venabitur, quæ iudicium omne labefactant. Hinc infelices illi vagique excursus nascuntur, ac in locos imò logos communes toto se plerumque resolvit oratio. Idem vitium & Rhetorum proprios illos locos comitatur, si quis in illis delectum instituere non novit. Et verò argumenta, quæ maximè persuadent, primò obvia sunt, nec magna cum curâ quæri debent, teste Aristot. *Topic. 1.* Qui verò ob ætatis imperitiâ, vel ob negotiorum multitudinem, illa quæ propius causas contingunt, à remotioribus non distinguunt, illi & hos locos sæpe in locos communes convertunt, & omnia argumento, non quæ debent, sed quæ possunt, applicant: sic se ex tempore comodiùs dicturos existimantes, cum tamen vera illa, si qua parari extemporales in orandi fa-

cultas possit, in eo, Riccobono *judice p̄satis, in libr. de usu art. Rbetoric.* consistat, si *σῶμα τ̄ π̄σεως* statim in promptu habere discamus; & caput potius rei quam reduviam curemus. Nam nisi causæ, & quidem illi, quàm tractamus, ita applicentur hi loci, ut non illata argumenta, sed ex eâ effluxisse videantur, futilis incipit fieri oratio: vicina verò & proxima, cum primum incurrant in oculos, ut promptiore ingenio arripiantur, laborandum est. Quod indocti nonnunquam felicius, quam docti, turba rerum oppressi: si iudicio non pollent, assequuntur: in turbâ autem vis & evidentia fortiorum enthymematum suffocatur, ut dici de illis possit: *Ἀπώλεσας τ̄ ὄινον, ἐπιχέας ὕδωρ.* Habebant autem olim locos communes in promptu oratores causas acturi, ut, quoties esset occasio, extemporales eorum dictiones his velut emblematis exornarentur, meritò exagitati à Quintiliano lib 2. c. 4. *Necessum est his, inquit ille, cum eadem iudiciis pluribus dicunt, aut fastidium moveant, velut frigidi & repositi cibi: aut pudorem, deprebensa toties audientium memoria infelix supellex: qua sicut apud pauperes ambitiosos, pluribus & diversis officiis conteratur: cum eò quidem, quod vix ullus est tam communis locus, qui possit coherere cum causâ, nisi aliquo propria questionis vinculo copulatus, appareat que eum non tam insertum, quam applicitum, vel quod dissimilis est ceteris, vel quod plerumque assumi etiam parum aptè solet, non quia desideratur, sed quia paratus est: ut quidam sententiarum gratiâ verbosissimos locos arcessunt, cum ex locis debeat nasci sententia. Ita sunt autem speciosa hæc & utilia, si oriuntur ex causâ. Sedulò itaque hîc laborandum est, ne nervis ipsis non rectè ductis tota fatiscat oratio. Adeo, quod in scribendo præcipit Horatius, etiam dicendi rectè sapere est & principium & fons.*

VII. Argumenta quæ rem ipsam sequuntur, excipiunt illa, quæ à personâ dicentis promanant, vocanturque *ἠθῆ* Græcis, conciliantia Latinis. His sibi amorem Auditorum conciliat, seque moratum & erga auditores bene affectum ostendit orator. Hic quoque illud *μὴ δὲν ἀγὰρ* sibi dictum putet, ne nimiam se commendatione suspectum reddat, quasi insidias auditoribus struere videatur. Plus hic sæpe in personâ dicentis, quam in omni aliâ apparatu situm est. Si autoritas ipsi insignis, vel à potentia vel sapientia & virtutis opinione sit, unô sæpe verbo plus persuaserit, quam sexcentis alii. Atque illud ipsum dicentis *εἰδὲ* ita in dictionem ipsam transfunditur, ut perpetua quasi animi lineamenta ipsi impressa sentias. Sanè *Meissala stylo nitidus & candidus præ se tulisse etiam in dicendo nobilitatem visus est*, teste Quintiliano lib. 10. c. 1. Hinc virum bonum oratorem esse necesse est, quod tacitum quasi per ipsam orationem & vultum oratoris diffusum argumentum animos occulto quodam spiritu rapit: cuius quanta non naturalis tantum, sed & physica necessitas sit, pulchrè *Cordemoæus in libro suo de loquela p. 95. & seqq.* demonstrat. Hoc cum à sophistico characterè absit longius, nulla tam fucata & omnibus ingenii luminibus picta excogitabitur à Sophistis oratio, quæ cautis & sagacibus auditoribus os oblinat, vel eorum animis irrepat. Atque hi oratores & poëtæ intelligendi sunt, cum virum bonum, nec oratorem, nec poëtam esse voluit Epicurus.

VIII. Quæ à personâ audientis ducuntur argumenta, *πῶς* vocantur ad movendos cum vehementia animos instituta. Hæc quoque in parte operam dabit orator, ut motus argumenti dignitati respondeant, extra quos limites

tes

tes si ferantur, in præceps ruet inutile non terræ sed auræ
 pondus oratio. Nihil itaque frigidius, nihil ineptius, si
 in nugis tragœdias agat, in simpulo fluctus moveat, ina-
 nibus exclamationibus guttur exerceat, fulmina spargat,
 procellas misceat, cum res ipsa humi repat. Vitium hoc
 à Theodoro, teste Longino *περὶ ὑψους* vocabatur *παρὲν ὑψοῦ*
σ, cuius appellationis hæc ratio est: quod non sit cuius-
 vis thyrsus sumere, sed ejus tantum, qui Bacchi numine
 instinctus rapitur, ut explicat in notis Tanaquil Faber, vel
 ut rectius Buchnerus de *C. D. R. c. 23. §. 4.* quod illâ voce no-
 tentur intempestivæ & inquietæ vociferationes, qua-
 les furentium esse solent, & qui thyrsu Bacchico percus-
 si sunt. Cæterum graphice eô in locô *sect. 2.* Longi-
 nus hoc vitium descripsit, quem vide. Prudens verò O-
 rator Timanthen pictorem imitatur, qui plus intelligi
 volebat, quàm ille penicillo exprimebat. Est interdum,
 ubi oratoris vultus plus ipsis argumentis & figuris loqui-
 tur, ut, quod *lib. de pall. cap. ult.* ait Tertullianus: *Auditur*
Philosophus, dum videtur, de Oratore dicere liceat. Quàm
 callidè & prudenter Cl. Cossus apud Tac. *Hist. l. c. 69. no-*
te facundia, sed dicendi autem, aptâ trepidatione occultans, ef-
fusus lacrymis & meliora constantius postulando impunitatem
salutemq; civitati Aventico, mitigatis militum animis impetra-
vit! Quid prudens & ad affectus composita vox, cum o-
 rationem comitatur, efficiat, vel ex illustri illo exemplo
 de Lælio & Galba apud Ciceronem libro de *Claris Oratori-*
bus patet, quorum ille eleganter & accuratè dixit, sed ju-
 dices permovere non potuit, usq; dum Galba vehemens
 affectuosâ oratione causam pervinceret. Eandem Vir-
 gilio vocis vim fuisse, notatum est. Scilicet ipse ille ora-
 toris gestus, *Φησὶ σιωπῶν* & in auditorum animis perorat.
 Elo-

Eloquentia illa muta, quam eloquentiam corporis Cicero vocat, loquenti juncta, vim orationis ita auget, ut quasi anima & spiritu illam vestire videatur. Isti enim oculorum, manuum motus animi præeuntis vestigia sunt. Imo com-
pertum est magno cum applausu legati pronunciantis ora-
tionem exceptam fuisse, quæ scripta tota displicuit, cujus
exemplum apud Marselar. *de legato lib. 2, dis. 36.* memorabile
occurrit. Omnino hîc monitum Zenonis oratori inculcan-
dum, qui referente Stobæo *serm. 36.* adolescenti protervius
garrienti hæc ingessit: *Nisi linguâ in mente intinctâ disserue-
ris, multò ad huc amplius loquendo delinques.*

IX. Inventionem excipit DISPOSITIO. Ut enim
nullum pulchrum corpus est, nisi sua quovis loco membra
aptè sedeant; ut nulla domus bene exstructa, nisi partes ex
architecturæ lege habeat ordinatas: ita nec oratio facta e-
laborataque est, si nec totius corporis neque partium sua
sit οἰκονομία & συμμετρία; si membra membris non cohære-
ant; si partes argumentandi confuse & permixtè dispersæ
totusque ille sermonis textus ἀσύγκλωστος. Etenim ut in
verborum consecutione periodica singularis cura est, nec
nisi longo usu & observatione, ac multâ sub sagaci magistro
exercitatione, disci potest: ita rerum & argumentorum
ordo mutuaque aptitudo multò majoris diligentia res est,
quam ipsa inventio, quæ in mediocria etiam ingenia cadit,
nec nisi frequenti usu, & autorum antiquorum commercio
diuturno, & judicii sagacitate comparari potest. Sed accidit
nonnunquam ut inutiles illæ ambages videantur; si quis in
illis partibus inveniendis & aptandis operosè laboret, ubi
res & materia diligentiam illam non admittit. Neque enim
rus illud Martialis,

*In quo ruta facit nemus Diana,
In quo nec cucumis jacere rectus,
Aut serpens habitare tota possit,*

ean-

eandem subire mensuram poterit, quam campus aliquis, quem non miluus oberret. Ut reprehendendi omnino sint, qui in qualibet epistola, in quolibet carmine, omnes justæ orationis partes, aut in argumento omni, omnes thematis simplicis & compositi modos, quos nimis operosa quorundam diligentia excogitavit, anxie & laboriose ad ipsas usque minutias persequuntur. Quotidiana hæc in re, in cathedris, in scholis errata eorum sunt, qui nullum orationi modum ponere non verunt, nunquam, quod periti facere artifices debent, totum operis systema animo complexi, sed in unâ alteraque parte *ἄριστοι* & strumosi, reliquo verò corpore trunci & mutili. Quas in partibus orationis *ἄριστοι* cum damno; non probo tamen Laconicam illam abruptam brevitatem, quæ unâ alterâve periodô, imò verbo, orationes & epistolas absolvit, propiusque ab ipso silentio abest, quas quorundam virorum doctorum industria uno volumine collegit.

X. In ELOCUTIONE, quæ tertiam Rhetorices partem constituit, infinita sunt errata *εὐμεθία* plusquam Pythagoricâ coërcenda. Illâ enim parte, quæ in verbis & sententiis consistit, maximè in aures influit oratio, ut & indoctis, qui ingenium in oculis & auribus circumferunt, observari illa vitia possint, cum cœtera non nisi sapientioribus advertantur. Etsi nonnunquam inveniuntur, qui ipsis his vitiis delectantur. Potest verò, ut ad pauca redigam, hujus argumenti vastitatem, vel *κατὰ τὸ ποσὸν*, ratione copiæ, vel *κατὰ τὸ ποιὸν*, ratione ornatus considerari elocutio. Si prius; hîc peccatur, cum immani verborum & circumstantiarum diluvio argumentum pene suffocatur & inventosam ac Asiaticam loquacitatem abit oratio, expolitionibus, pleonasmis, plagiasmis, periodicis circumductionibus omnia implentur, ut toties reciprocato spiritu vix trans-

transmittere illa possit orator: auditor vel lector in istâ sylvâ peregrinari sibi videatur. Quorum exemplum è recentioribus *Jobannis Baptiste Evangelistæ Piceni* orationes exhibent, quæ per integras paginas periodos producunt, tot synonymorum epithetorum, *πρὸς ἀσέβων* comulatione, *loquacem ut de lassare queant Fabium*, in immensum porrectæ. In ornatu variè impingi solet, cum verba adhibentur, figuræ, sententiæ, non domi natae, aut ex re ipsâ ortæ, sed foris arcessitæ, metaphoris, allegoriis, longinquis frigidisque sensibus vestitæ, quæ cum parsimoniam orationis præ se ferunt, longè illam laxiorem, turpiterque discinctam efficiunt, & quæ omni Asiatis mo sit loquacior. De quâ meritò illud Senecæ usurpes, quod ille in Mæcenatem dixerat, esse *eloquentiam ebrii hominis, involutam & errantem & lascivie plenam*. Sophistarum illi colores olim erant, quos sanior eloquentia, ut meretricios, ad deformandam vivam illam vegetamque faciem inventos semper respuit, quos subinde tamen fastidiosa secula, ut à moribus ita & ab oratione seriâ & masculâ in luxum & imtemperiem degenerantia, per vices quasi resumpserunt: ut & nostro tempore, primum à *παλιγγενεσία* literarum superioris seculi in eloquentiâ nitorem, nonnulli in Italiâ novâ hâc peste afflaverint. Nam relictâ regiâ illâ & *λεωφόρω* viâ, ad præruptam, nescio quam & confragosam dicendi rationem, se contulerunt: cum omnia precariis, frigidisque argutiis, erutis ex abdito sententiis, quæ non, ut Philosophus vult, velut ex syllogismo & enthymemate oriebantur, sed puerilibus & præter necessitatem frequentatis, quibus prætereâ sonoræ figuræ, velut cymbala quædam & crepitacula appenderentur, omnem orationis habitum convestire cœperunt. Quo penè factum, ut altera illa genuina eloquentia, tota conticuerit, Tulliusque cum omni aureæ ætatis familiâ in exilium ire

jussus fuerit. Qui morbus ne nunc quidem per sapientiores magistros evelli quorundam animis potest. Actionem adversus hos corruptores (ut Quintilianum præteream, qui suo jam tempore illis dicam scripsit) & eruditam & veteri eloquentiâ dignam Albertus ab Albertis instituit: & doctissimus Vavassor laudari hîc meretur, qui tum singulari oratione, tum toto de *ludricâ dictione* libro populares suos delirantes in ordinem redigere voluit. Quô postremo illos præciquè exagitat, qui dictione allegoricâ sordida *Burlesque* dictâ, velut novâ quâdam è sterquilinio natâ Venere orbem beare voluerunt. Verùm tantùm abest, ut indulgere bullatas has nugas sobrio oratori velim, ut inconcessis etiam deliciis frugalem & modestum requiram qui ex Horatii monitô, *ambitiosa recidat ornamenta*, & intra antiquæ castitatis, & accuratæ, sed sine molestiâ diligentis, elegantiae limites subsistat. Vel ipsæ Præteritionis & Reticentiæ figuræ, quæ mirificè rem amplificant, & suspicionem rei magnæ in animis eruditorum relinquunt, ostendunt; plus cogitandum nobis, & cogitationi auditorum relinquendum, quàm verbis effertur.

XI. Porro cum infinita sint, ad quæ orator respicere debet, ut personis, rei, loco, tempori apta sint omnia, ad eò circumspectum hîc esse convenit, ut nil admittat aut dicat, quo in prudentiæ leges impingat. Nam ubi ars illum destituit, prudentia in subsidium vocanda est, quasi Helice quædâ & cynosura rerum, quæ ipsum per omnia inoffenso pede circumducit, cum ad singularia ars ipsa se non extendat. Vel in solâ eloquentiâ forensi quanta rerum & circumstantiarum varietas! Nam Quintilianus ita de illâ lib. 10. c. 7. *Ut gubernaturis ad incursum tempestatum, sic agenti ad varietatem causarum ratio mutanda.* Ridebitur itaque, quisquis hîc accommodare verba rebus, & prudenti illi silentio tempe-

et.
temperare eloquentiam nescit, oratoris inepti elogium
reportaturus.

Quis nisi mentis inops tenera declamet amica?

Poëta aiebat, aliâ enim eloquentiâ illic opus est. Similiter
in ipsis rerum civilium momentis, cum milites in pugnam
armandi, cum in Rep. de rebus gravissimis consultatur,
quis ferat ineptam aliquam Critici aut Sophistæ oratiun-
culam? qualem pro ingenii sui festivitate excogitavit O-
ctavius Ferrarius in Prolusione suâ III. cui titulus suppetiæ
Criticis latae. Nam si fortè urbs aliqua obsidione cingere-
tur, & de salute suprêmâ in medium consulerent Patres,
ille sententiam dicere jussus, ita fortè sermonem institue-
ret: *O cives, cives, perimus. Hostis habet muros. Veteribus non
hostes, sed perduelles dicebantur, ipsumque bellum duellum. Porro
muros, & mæros mœnia dixere à muniendo & pomærium, quod
post sive pone mæros esset, quod omni cultu vacuum purumq; fuit.
Quid autem vobis in re tam crepera agendum sit quaritis? Si bel-
lum inferetis, ipsi censerem prius Fœciales de more cum patre pa-
trato mittendos, ut res repeterent, hastamq; jacerent. Sed quia
illatum propulsatis, tum auctor vobis sum, ut caduceatorem cum
insulis mittatis, hunc autem à caduceo dictum scitis, qua virga Mer-
curii Deorum internuncii fuit. Si in pertinaciâ nihil profutura
persistitis, peribitis cuncti. Hostes enim vel urbem corona cin-
gent, vel pluteos ac vineas admovebunt, catapultis, ballistis, ac scor-
pionibus res agetur. Urbs deripietur, & ea sequentur qua mens
referre horrescit, eorum imaginem apud Virgilium, Liviumq; &
ceteros videre erit, in quibus ego etatem contrivi. Quis non bel-
lum illum oratorum cum intempestivis his nugis explo-
deret? Quis non exhibilaret oratorem Hispanicum Men-
dozam in Regis Galliarum consilio orationem quam ha-
bebat, veluti lectionem aliquam Academicam habiturus
esset, in septem tractatus & unicum corollarium distin-
guen-*

guentem? quem teste Thuano *lib. 106.* risu exceperunt prudentiores. Quam inepta est illa Jacobi Spinolæ argutatio etymologica e nomine Pontificis deprompta, cum Genuensium nomine Alex. VI. gratularetur, quæ gratulatio in gratulatoriarum orationum Syntagmate p. 50. habetur. *Si igitur ad tantæ dignitatis magnitudinem primo loco exornandam, ipsius vim nominis considerare liceat, Pontifex alio nomine Papa nuncupatus utriusq. vocabuli exitu rei vehementiam ac potestatem indicat; tum quod Papa interjectionem Papæ admirabilem sonet, tum quod Pontifex maximus, Scævola autore, à posse & facere, Isidoro verò, quod ad cælum pontem faciat, interpretetur.* Quæ sequuntur de Imperatoribus, Regibus, Ducibus, ejusdem farinae sunt, & omnes stultè hîc adduci vident. Notum etiam nonnullis est, quid superiori ætate, viro alioquin doctissimo & in literis celebratissimo acciderit, qui à Batavis quondam ad Angliæ Regem missus Orator, hoc argumento ad fœdus cum Batavis ineundum inducere voluit, quod terræ ipsorum aliquando continentes fuerint, per vim autem tempestatis divulsæ. Hunc risu fastidiosa aulicorum indoles excepisse dicitur, utpote quibus scholasticæ illæ argutiæ nimis insipidæ visæ fuerunt. Plura ejus commatis, si instituti ratio pateretur, poterant hîc cumulari: sed illa ad inepti oratoris delicias referenda, quales lepidum aliquod ingenium non ita pridem in Germanica linguâ congeffit.

XII. Quæ in solutâ eloquentiâ leges oratori positæ, eæ quoque in ligatâ Poëtis præscribuntur. Neque enim ita quilibet iis fingendi, & audiendi potestas est, ut illa sine lege modoque feratur. Sua & ipsis inventio, dispositio, elocutio, de quibus hîc agendi locus non est: sed in quibus singulis variâ ratione & multiloquio & stultiloquio peccari potest, & eò magis quidem, quo plus sibi licere multi hîc autu-

autumant. Epicam & Dramaticam Poësin hic potissimum considerabimus, ut quæ imitationem illam Poëticam præ cæteris exprimat, & arcem Poëtices teneat. Sua est utrique Poësi Actio, Fabula & Episodium. His enim potissimum constant, quæ corpus poëmatis constituunt. Etsi Epopœi & Tragœdia κατὰ τὸ πρῶτον differant, majora enim in illâ omnia Actio quasi materia Poëmatis est; Fabula quæ est imitatio actionis secundum Aristotelem, ψυχή ipsi appellata, continet τὴν σύνθεσιν τῶν πραγμάτων. Illa Herois est, hæc Poëtæ. Episodium est actio adjectitia, ex necessariâ quâdam connexionione cum actione primariâ conjuncta, ut doctissimus Mambrunus *de Epico carm. part. 2. quest. 6.* definit. Qualia multa in Epicum carmen solent compingi, pauciora in Tragœdias. Fabulæ præcipua virtus unitas est, etsi πολυμερής esse potest. Cum enim actionis imitatio sit, unius est; cui si peregrina cum actione non connexa immiscentur, quod à multis fit, peccatum hæc in maximum est. Episodiorum quoque licentia non debet esse nimia, in quibus multum sibi indulgent, inter veteres Statius, ac inter recentiores Italos nonnulli. Cætera Poëmatis elocutio & dictio absolvunt. Hic Virgilio divinum ingenium non solum, sed & judicium admirari debemus, qui nullâ parte peccavit; cum infinita sint cæterorum Poëtarum errata. In indivisibili quasi perfectionis puncto poema consistit, ut nulla pars vel transferri vel subtrahi queat, quin totum illud varietur planeque immutetur. Omnia sunt in Virgilio summa: & Actio, & Fabula & Episodia, mirâ arte sibi respondent. Lucani Pharsalia cum ne fabulam quidem habeat, inter poëmata locum non invenit, quem non canere, sed latrare dicebat Scaliger. Quam in elocutione, vocibus, sententiis, descriptionibus, omnique ornatu modestus, frugalis & in istâ frugalitate ἐμφορικός Virgi-

Virgilius est! ut plurā cogitarit ipse, quam scripserit, plura cogitationi Lectoris ipse relinquat. Quam in tempore ille ingenii impetum cohibeat, iudicii potius frenum, quam phantasiæ stimulos secutus, omnia argumenta loquuntur. Imprimis τὸ ἐνδυσματικόν, & accurata Dialectices lineamenta in toto opere elucent. Descriptiones ejus, quam moderatæ, quam breves, quam efficaces! quanto verborum, quam inani profluvio cæterorum Poetarum descriptiones laborant! ut non Scaliger solum, sed & Buffiers in præfatione *Poematis de Scanderbego* & Alexander Rossæus in *Virgilio triumphante* ostendit. In expolitionibus ille parcus. Quam frequens Claudianus (nisi fortè illi ut Panegyristæ plusculum indulgendum) & qui è recentioribus hunc secutus est Barlæus! Apud hunc decem imò viginti versibus effertur, quod unò vel duobus expressisset Virgilius. Quare à castigatioribus sui temporis scriptoribus meritò ejus loquacitas damnata est, cujus ingenium fœcundum quidem, sed nullis habetis regebatur. Operæpretium est, quæ Criticus nostri temporis consummatissimus Grevius de eò in præfat. comm. in *Florum* iudicat, hîc adferre. *Sæpe stupiditatem nostri seculi sum admiratus, cum audivi, à plurimis, & qui sibi videbantur valdè sapere, Casparis Barlai tanti carmina fieri, ut cum optimis veteribus Poëtis compararetur. Ingenio nimium indulset. Quantus enim in illò tumor, quantus optimè sonantium verborum ubique immanis strepitus. Ausim sacramento contendere, vix esse paginam, in Epicis præsertim, in quâ non aliquot versus reperiantur, sonori quidem & aures implentes, sed non animum, si illum attendas. Nulla enim subest sententia. Qui istis possunt capi, non possunt Virgilio, Catullo, Horatio delectari, aut virtutes illorum præstantiamque intelligere. Si enim nossent, quam longè tumor abesset à sublimitate, nunquam hanc de Barleo ferrent sententiam, qui fatetur ipse, se non excellentissimos adimitandum.*

tandum Poëtas sibi proposuisse, sed Claudianum, sui quidem temporis, Poëtarum omnium præstantissimum, sed sui temporis, quod ab aureâ plurimum degeneraverat antiquitate. Quid de cæteris fiet, si in hoc uno tot vitia deprehensa sunt? Imò fuerunt, quorum sagacitas in ipso deliciarum omnium magistro Ovidio declamatorias quasdam & superfluas argutias notarunt. Dramaticæ poësi accenseri quodammodo Bucolicum carmen potest, in quò quam Virgillii modestia & ἀφέλεια præ aliorum, loquacitate & ineptiis laudari debeat, ostendit summus ipse Poeta & Poëtarum Censor Rapius in *Dissertatione de Carmine Pastoralis* p. 124.

XII. Vidimus de Eloquentiâ tam ligata, quam solutâ, quid in illâ ineptâ loquacitate peccetur, sine respectu ad materiam Tempus jam est, ut & aliqua, de illâ dicamus, quatenus certo argumento inservit, & ex usu publico spectatur. Duplex itaque est CIVILIS & ECCLESIASTICA. De illâ primùm agemus. Civilis consistit vel in scribendo, vel in orando. Illa Historia est. Hæc pro variis functionibus in Republicâ varia. Si δικαστικὴν respicit, forensis est, in Advocatis: βουλευτικὴν, vel Senatoris, vel Legati est. Si statum Reip. bellicum, militaris. Singulæ species suâ quâdam indole constant.

XIII. HISTORICAM Eloquentiam ut primo loco expediamus, duo in illâ attendenda sunt: Res, de quâ scribitur, & Elocutio, quâ scribitur. Illa veritatem & prudentiam comitem habet. Veritas requirit, ne quid vel dissimulet vel falsi narret, vel gratiæ tribuat. Eorum omnium moderatrix est prudentia, quæ præterea in causas atque eventus rerum intentum esse jubet, & in narrando μικρόλογον esse vetat. Illa si rectè observet &

D

mo-

& modum in iis teneat (etsi sunt, qui planè omni iudicio Politico Historicum abstinere debere volunt) partes Historiæ pragmaticæ, qualem Polybius animo conceperat, implet: de quâ & doctè & prudenter Casaubonus in aureâ illâ super Polybium præfatione. Verum benè prospiciendum est, ne, ut sententiosi & acuti conjectores videamur, ea fingamus, quæ inter veras causas locum habere non possunt. Quod Tacito accidisse multi observant, & res ipsa loquitur: Quo nomine in acerbiorem Scioppii & aliorum, quam merebatur, censuram incurrit, qui Livium illi, nec fortassis injuriâ, in omnibus præferunt. Livium enim elegantissimè doctissimus Rapi- nus alicubi vasto fluvio comparat, qui æquali cursu & impetu sonoro decurrat: Tacitum rivo abundanti, qui nonnunquam extra ripas feratur. Alterum illud *λεπτο- λογίας* vitium sedulo ipsi vitandum est, qualem in Junio Cordo notat & ridet Jul. Capitolinus in initio vitæ Maximini, qui in vitiis Imperatorum memorabat, *quoties processerint, quando cibos variaverint, & quando vestem mutaverint.* Talium minutiarum emblemata in Monachorum Chronicis reperias, ut gallinam peperisse ova duos vitellos habentia, pueros à lupis discerptos & similia, quæ cum sæpè contingunt, frustra in illis se tenet Historicus. Sunt & qui ipsum Livium ob superstitiosam prodigiorum memoracionem hujus vitii incusant, à quorum tamen sententia alienus sum. Elocutio quæ inter abruptam brevitatem & diffusam orationem media esse debet, variis corrumpi vitiis potest. Sunt qui puram & auream illam Cæsaris *ἀφελειαν* omni Historiæ ornatae præferant, qui tamen inter commentarios, (quos Cicero nudos absque omnium orationis ornatu esse ait) & histo-
riam

27.

riam non distinguunt. Alii narratores, alii exornatores rerum. Non debet luminibus suis spoliari Historia, quibus illa ad poësin, Quintiliano teste, accedit propius, quicquid contra arguetur Benius Livio mastix. Quare & concionibus & orationibus locus relinqui debet: quãdã re argumenta in utramque partem videantur apud Vossium in arte historica c. 20. Paulum Benium de Historia lib. 2. n. 4. & 17. Aug. Mascard, dell' arte historic. tract. 2. c. 4. & Paulum Piranum da Pesaro in additionibus ad Masc. Art. historic. sect. 2. Sebastianum Maccium de Hist. lib. 2. c. 29. Amplificationes tamẽ oratoriæ exesse hic debent, figuræ vehementes, compositio periodica, atque universa illa dicendi forma, quæ causæ & actioni inservit. Ita Theopompi Chii dictio olim reprehendebatur, quod Isocraticæ oratoriæ similior quam Historiæ esset.

XIV. FORENSIS eloquentia Ciceronis tempore alia facie, quam sub Imperatoribus, comparavit. Olim illa diffusior quidem verbis, sed & enthymematibus planior, & omnibus dicendi figuris ornatio fuit. Tota postea mutata est in declamatorum scholis, & succiplenum ejus corpus, in nescio quam maciem contractum est, cum abrupta brevitatis, cum argutiis subitaneis & de iadustria quæ sitis illi successit. Utrobique major quam opus erat cura interdum artis & verborum adhibita, quæ fidem causæ sæpe derogavit. Erit, ubi ipsum silentium plus loquitur, quam cultissima oratio. Quemadmodum Pictor Agamemnonis dolorem in immolatione filiae expressurus, cum penicillo exprimere se posse diffideret, caput ejus obvolutum exhibuit. Ita oratori in causa gravissimã *significatio sæpe major erit, quàm*
D 2 oratio

oratio, ut ait Cicero in Bruto. Luculentum sanè ejus rei exemplum apud Plinium est lib. 7. Epist. 6. Is Vareni causam agens, cui cum Bithyni accusationem ob rationes provinciæ male administratas intentatam remiserant, Fonteius tamen Magius unus è Bithynis intentare non cessavit, ad Macrinum scribit: *Assistebam Vareno & tacere decreveram. Nihil enim contrarium, quam si advocatus à Senatu datus, defenderem ut reum, cui opus esset ne reus videretur. Multum me intra silentium tenui. Accepi enim non minus interdum oratorium esse tacere; quam dicere: atque adeò repeto, quibusdam me capitulis rebus vel magis silentio, quam oratione accuratissimè profuisse.* Cujus ille exemplum eò in loco subjecit. Sæpe etiam felicior hinc extemporalis quædam dicendi audacia, quam omnibus artis præceptis instructa facundia. *Accidit enim, quod Quintilianus lib. 10. c. 3. notat, ingeniosis frequenter, ut labore consumantur & in silentium usque descendant, nimia bene dicendi cupiditate, qui illic narrat Julium Florum, Julio Secundo, infinitæ curæ homini, qui per triduum in inveniendis exordio semaceraverat, dixisse: Numquid tu melius dicere vis, quam potes?*

XV. Verum mittimus illud eloquentiæ genus, quod hodie mutatâ fori facie, pene in desuetudinem abiit. Regnat in subsellis SENATORUM gravissimum Eloquentiæ genus, quâ de causis publicis ac arduis deliberatur, cujus summa atque princeps regula est, quam Fab. lib. 8. c. 3. præscribit. *Non debet quisquam ubi maxima rerum momenta versantur, sollicitus esse de verbis, nam ubi ars ostentatur, veritas abesse videtur & ipsa materiæ sublimitas facile verba ostendit.* Hanc ob causam ipse quoque Arist. lib. 3. Rhet. c. 1. v. 15. statuere non veretur:

29.

τὸ πρὸς τὴν λέξιν δοκεῖ φορητικὸν εἶναι καλῶς ἀπολαμβανόμενον
*quod ad Elocutionem pertinet, si quis rectè reputet, totum leve
 & importunum videtur; Ibid. v. 17. Τὰλλα, ἔξω δὲ ἀποδείξαι
 πλείερα ὄσιν, Cetera, quæ præter probationes adducuntur, su-
 pervacanea sunt. & lib. 1. c. 1. v. 6. αἱ πίσεις ἐν τεχνῶν μόνον, ταῖς
 δὲ ἄλλα πρὸς ὁμήκει. Solæ probationes ad artem pertinent, ce-
 tera appendices sunt. Eleganter itaque lib. 3. c. 12. v. 18. elocu-
 tionem deliberativi generis, umbratili picturæ similem
 facit, in quâ, è longinquo positâ, diligentia exprimendo-
 rum colorum, & quæ exquisita sunt, supervacanea &
 deteriora videntur, cum ars non conspiciatur. Alia ve-
 ro Principis, alia Ministri oratio. Illi autoritas partem
 persuasionis maximam occupat. Huic ad ingenium,
 rerum, temporum, personarum accommodanda est o-
 ratio, ne ipsi objici possit, quod in Claudio reprehendit
 Suetonius: illum non cogitasse: quis, inter quos, quoque tem-
 pore ac loco verba faceret. Ex ore ejus, ut Cicero in orato-
 re; verbum nullum, nisi elegans ac grave exire debet. Fugien-
 da tamen, eodem Cicerone monente, vel pragmatico ho-
 mini nimia concinnitas: neque in locos communes, à qui-
 bus politica eloquentia longissimè abesse debet digredi-
 atur. Sententiis gravibus potius & probabilibus, quàm
 concinnis utatur, & argutulo illo dicendi genere, quod è
 Sophistarum fontibus, teste Cicerone in Oratore, in forum
 defluxit, sed quod spretum à subtilibus, repulsum à gravibus,
 planè abstineat. Quare omninò ἐκὸς λεωφόρον βαδίζουσι,
 qui ad oratorem politicum formandum omnem illum
 apophthegmatum, argutiarum, similiarum, emblemata-
 tum, historiolarum apparatus scholasticum afferunt,
 Delphinum sylvæ appingentes fluctibus aprum. Rationes hîc
 omne punctum ferunt, non ornatus verborum vel figu-
 rarum*

D 3

rarum

rarum nimius. Nihil in aulâ magis sordet, quam quod Scholam sapit, cuius exempla supra §. II. adduximus. Scilicet *Pastillos Rufillus olet, Gorgonius bircum.* Imò eò se demittet sæpe noster orator, præsertim quidpiam literis mandaturus, ut à dictione cultâ sibi temperet, & familiaribus illis loquendi formulis, ringente etiam Prisciano, & omni Grammaticorum senatu, adsuescat. Valet hic illud Æschyli; ἢ σὺ γὰρ, ἢ λέγεις τὰ καίρια.

XVI. Præcipuè LEGATO ea lex dicta esto: ne quid temerè dicat, ac ineptâ oratione impingat. Memnerit enim non sibi se loqui orator, sed Principi & Reipublicæ, cuius ille sensum, vocem & spiritum repræsentat. Vel in unius hominis prudente & animosâ linguâ salus hæret Reip., ut exemplo Demosthenis constat, cuius ore stetit & adversus Philippi insidias se defendit Græcia. Hoc Legati caractere qui insignitus est, ut ab ipso Principe & negotio animos sumit; (observatum enim est, modicâ dicendi facultate per se instructos, autoritate tamen ipsâ nonnunquam persuasisse,) ita operam dabit; ut nihil quod à personâ dicentis vel audientis alienum sit, admittat. Præprimis brevis esto, neque nugamentis superfluis aures oneret, quibus negotium in discrimen adducatur. Testantur historiæ, quomodo loquentes Samiorum legati à Lacedæmoniis elusi, qui ita responderunt; *prima sibi, quia remota excidisse: media, quia nimia, sine attentione effluxisse; ultimis verò se annuere non posse, cum cætera non perceperint.* Similiter Abderitarum Rex loquaci Oratori responsum urgenti regessit: *Abi & te quoq; meam mibi Orationis partem præripuisse, tuis nuncia.* Nihil verò facetius, quàm historia illa de duobus Legatis Perusinis, è quibus alter, cum ineptâ proli-

31.

prolixitate molestiam creasset Urbano V. Pontifici ægrotanti, idque collega animadverteret, ut hoc erratum emendaret, subjunxit: *sibi in mandatis datum esse, ut nisi brevi volis potirentur. ipse quoque tam longam orationem depromeret.* Quo joco tædium orationis mitigatum, & quod petebatur, indultum fuit. Ut breviter & aptè loquatur legatus, præmeditatus dicat, & tum quidem, cum ad princeps negotium accedit. Præmeditatio orationis cum objiceretur Demostheni, qua si verba velut scripta loqueretur: *Omniò respondit: non enim scripta solum, sed sculpta si possim, dixerò.* Ipse quoque Augustus, notante Suetonio c. 84. è scripto sæpe dicebat, *ne plus minusve loqueretur ex tempore.* Sed tamen & ex tempore, ubi opus, loqui sciat *promptà illà & profluente,* quam in eodem Augusto Tacitus laudat, *eloquentià,* ne commoda & mollia fandi tempora ipsi pereant, ac rerum præfidiis, cum verba illum destituunt, destitutus videatur. Præstat tamen omni temerariâ loquacitate brevitatis & silentium: nam secuta illa nec affectata eloquentia fidem dicentis auget. In brevitate plus pensandum relinquitur. Ac est interdum, ubi abrumpere sermonem utile est, ut majus aliquid restare credatur: cum verbosus nihil, quod dicat, reliquum habere videatur. Præterea si quid silentio peccatur, emendari potest, cum loquacitas & temeritas in dicendo non nisi pœnitentiam producat. Cujus exempla plurima cumulat Vicquefortius lib. 2. de legatis eorumque functionibus c. 7. Videndus & Marselar lib. 2. diff. 36. 37. 38. Multa quoque quæ ad prudentiam oratoris civilis pertinent Böclerus in Dissertatione *de Eloquentia Civili* persequitur.

XVII. MI-

XVII. MILITARIS eloquentia, quâ Dux ad milites utitur, autoritate potius, quam nitore verborum & longâ oratione constat. Corbuloni Duci, cui *magnifica oratio non defuit*, ut ait Tacitus, *autoritas pro facundia fuit*, & Vespasianus quoque apud milites *militariter locutus*, eodem teste: neque Drusus etfi *dicendi rudis* milites seditiosos infeliciter allocutus est. Onofander in Strategico, & Leo in Tacticis hanc eloquentiam Duci commendat. Eandem in Julio Cæsare Suetonius laudat, quâ ille *inclinatâ acies saepe restituit*. Verùm inepta hîc esset facundia certis regulis & periodicis dimensionibus definita, quam rei præsentis necessitas respuit; ut ridiculus videatur Homerus, qui Heroibus suis non modò inter se, sed & cum hostibus longas sermocinationes, in mediis etiam periculis & subita omnium rerum desperatione, affingit: quâ in re prudentior Virgilius, qui nunquam extra iudicii hîc limites abit. Hanc prolixitatem quoque in Ephori Theopompi Anaximenis oratiunculis damnat Plutarchus. Mirum itaque non est unam vocem *Quirites* ore Cæsaris prolatam plus efficaciam habuisse apud milites, quam longas aliorum orationes. De illo Balzac. Oeuures div. disc. 1. *Les Soldats se fussent moqués d' une douzaine d' oraisons de Ciceron, & ils se rendent à une parole de Cesar.* Idem in disc. de la grande eloquence Gustaphi Adolphi eloquentiam militarem mirificè extollit, & exemplum Henrici IV. adfert, qui sola illa compellatione, *Faites comme je feray*, efficacius quàm prolixo sermone milites in pugnam accendit. Et sanè ubi festinatione, alacritate, concitatione animorum opus est, loquacitate nimia potius obtunderet, quam exacueret animos: quemadmodum ineptus esset, qui milites ad pugnam

-M. H. K.

33.

pugnam per cantum animaturus, fidium concentum & molliores Musicae modos, quam tubarum & lituorum acres & incitatos, brevibusque intervallis finitos, & in se redeuntes sonos adhibere mallet. Plura de hoc argumento doctissimus Naudæus in de studio militari lib. 2. sect. 3. n. 2. p. 487.

XVIII. Subjicimus Oratoriae Civili ECCLESIASTICAM, quæ iisdem principiis superstructa est, quicquid etiam nonnullis videatur: etsi suo quoque à reliquis distincto caractere gaudeat. Nam cum, observantibus eloquentiae magistris, tot eloquentiae pene genera, quot causae sint, & ipse Aristoteles lib. 3. c. 12. elocutionem deliberativi generis, ab elocutione demonstrativi & judicialis sollicitè distinguat: diversitas illa à civili in sacrâ quoque eloquentiâ agnoscenda est, quam pulchrè ob oculos posuit Francisc. Panigarola, ipse magnus eloquentiae sacræ magister, in quaestionibus præliminaribus, commentarii super Demetrii Phalerei librum de Elocutione, Italicâ linguâ scripti: ut ea quæ ad laudem hujus eloquentiae studiumque ejus in Patribus pertinent, doctè pro more suo congestit Cresollus Mystagog. l. 2. c. 18. sect. 2. Hic vero unice notandum est, nihil magis orationem sacrâ ornare, quam illam in tacendo eloquentiam.

XIX. Quare inter præcipuas orationis sacræ virtutes vel eam causam BREVIITAS est. Cum enim potissimam cultus divini partem constituent preces, hymni, lectio scripturarum, gratiarum actiones, & si quid præterea est hujus generis, his quasi appendicis loco in veteri Ecclesiâ accesserunt paræneses ad populum, sed breves, quæ intra horam, imo dimidiæ horæ spatio finirentur, ut sunt pleræque Patrum Græcorum & Latinorum homiliae, quas hodie superstites habemus, quorum aliqui summâ eloquentiae laude floruerunt, imo ipsam professi fuerunt. Diserte Basilius Magnus ostendit, suo ævo ultra horam non durasse has orationes. Nam sermonem in Psalm. 14. cum absolvere non potuisset, postridie ea quæ restabant, novâ oratione complexus est, ejusque hanc causam subjungit: *Hesternâ die, inquit, super Psalmo XIV. sermonem apud vos habuimus, quem sub horæ spatio permissi non sumus absolvere: nunc*

E

autem

ditem ut certi debitores reliqua qua restabant libenter exsolutori venimus. Gregorii M. Leonis M. homiliae intra horae dimidium facile finiuntur. Rationem ejus brevitatis pulcherrimam suppeditat Patrum Graecorum politissimus & eloquentiae arte praecipue clarus Gregor. Nazianzenus Orat. 40. in S. Bapt. init. *Sermonis satietas est auribus inimica, non aliter atque cibus immoderatus & nimis noxius corpori.* Imo hoc in more positum fuit Patribus, ut in medio cursu, cum permotos sua oratione auditores vel è lacrymis vel ex plausibus eorum cognoscerent, illam abrumperent. De quibus aliisque praeterea ritibus copiose egit Franciscus Bernardinus Ferrarius, singulari libro de ritu sacrarum Ecclesiae concionum. Videri idem potest de veterum acclamationibus & plausu lib. 5. quo agit de Acclamationibus Ecclesiasticis, & Hildebrandus quoque de veterum concionibus cap. 3. §. 12. Omnino itaque valet hic Arabum Adagium: *Bonitas orationis in Brevitate,* & illud Pindari *ἄρα δ' ἐν μακροῖς ποιῶντων ἐκὸς ἀποῖς.* *Pauca in prolixis vario artificio sermonis edisserere, audito sapientibus grata.*

XX. Ut in oratione Civili, ita & hic OCCULTATIO artis necessaria, eoque magis, quo majorem sublimitas argumenti, omne illud humanae eloquentiae ὑψὸς excedens, & singularem quandam ac divinam in dicendo ἀφέλειαν & κατὰ φύσιν requirit. Quod cum viderent nonnulli in eam sententiam parum cautè prolapsi sunt, quasi nullus esset eloquentiae civilis in sacris usus, sed excludi omnino deberet: Cum, si quid hic peccatur, non artis culpâ, sed artificis contingat, qui prudentia in praecipis eloquentiae argumento sacro applicandis destituitur. Scilicet arte Rhetoricâ non aliter ut serperastris utimur, quae abjicimus, cum nostris talis consistimus & latera totamque corporis compagem firmatam habemus Viri. Sed tamen occultatio artis non nisi per artem ipsam discitur, ut in pictura, qui circino συμμετρίαν partium primum dimentus est Pictor, cum habitum illum jam consecutus est, melius absque circini usu pingit, res oculis exponens, non quales sunt, sed quales è diverso positu intuentibus apparent. Quare omnino studio cavebit Orator sacer, ne Sophista & Declamator videatur,

35.

tur, quem plurimi nunc, quam veri oratoris titulum malunt. Meminerit Ecclesiastes aliam esse legati, quam privati eloquentiam. Illi enim cum præcipuam persuasionis partem constituat autoritas & rei dignitas, Ecclesiastes vero quasi Dei nuncius videri possit, qui voluntatem divinam auditoribus suis proponat, ita se alleget arti, ne quid argumentum suum dedecet: dedecet autem, si magis ex artis præscripto, quam ex ipsius rei argumentis loqui deprehendatur. Quod eum humani ingenii ingenii commentum non solum, sed præterea, etiam sophisticum quod ostendat, multum divinitati argumenti decedet, quod non in persuasibilibus humana sapientie verbis, sed in ostensione spiritus & veritatis consistit. Petri hoc monitum est: 1. Ep. c. 4. v. 11. *Εἰ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεός.* Ineptæ itaque hîc sunt Dialecticæ illæ nonnullorum in argumentationibus, divisionibus & subdivisionibus argutiæ, quæ cum à civili eloquentia relegandæ sint, multò magis hic exesse debent, licet illis occultæ nonnunquam utatur orator. *Frigidum fuerit*, inquit Erasmi. in Ecclesiast. lib. 2. *ea apud populum inculcare, cum tamen interim his omnibus utatur Ecclesiastes, sed occultans artem, & ratiocinationum argutias sic explanans, ut multitudo sentiat verè dici potius, quàm ingeniose.* Memorabili hoc exemplo Patris Castilionis ostendit summus eloquentiæ civilis & sacræ censor Rapius, in libro Gallico, cui titulus *Reflexions sur l'Eloquence de la Chaire, circa finem*, quàm artis occultatio omnes eloquentiæ sacræ numeros absolvat. Ejus verba, ut Gallicè sonant, hic adducemus: *Sous une apparence de simplicité & de negligence il couvroit l'artifice le plus grand, qui ait jamais esté. Cette negligence mesme estoit accompagnée de tant de graces, qu'il charmoit toujours, parce qu'on estoit persuadé par sa façon de parler, qu'il ne pensoit à rien moins, qu'à charmer. Son souverain talent estoit, le secret, qu'il avoit trouvé de faire croire, que tout son art, estoit naturel: parce qu'il estoit caché sous la negligence la plus estudicée, qui fut jamay. Legi illic cætera possunt, quibus characterem illius viri describit.*

XXI. In INVENTIONĒ ipsâ multa ἀρήτα ἀμείνω occultantur, cum adferuntur læpe, quæ extra rem posita sunt, ac plane extra oleas vagantur, In ipsa Thematum indagatione

E 2

NON

nonnulli ingenii impetus, quam artis regulas sequi malunt. Nam vel propositiones speciales omnibus totius anni pericopis indistinctè applicantur, vel adeo generales illæ formantur, ut omnem totius Theologiæ fundum exhauriant, verbis textus utcunque eum in finem detortis, atque ita locis communibus omnia impleantur. Quæ etsi non incommodè sæpè fiunt tamen libri potius, quam brevioris sermonis res est. Vel propositio aliqua metaphorica textui simplici maximeque dogmatico infertur. Accedunt emblemata, nescio quem cultum peregrinum spirantia. Quot fit, ut non argumenta rebus, de quibus dicitur, ut fieri æquum est, sed themata locis communibus serviant. Quæ omnia è Dialectices illa & Rhetorices ἀπαιδευσία, apud homines cæteroquin doctos & ingeniosos oriuntur, cum ingenium & eruditionem ex ornatu ostentare malunt; quàm ex argumentorum nervis & robore ostendere prudentiam, quæ sola animi fundum penetrant; cum cætera in auribus hæreant, & solâ novitate placeant. Et verò, ut perpetuus rerum inter se analogismus est, ita ingenioso homini facillimum est quidvis de quovis dicere, atque ita aptare, ut & concinna & arguta videantur, ac placere auditoribus, etiam eruditis possint, nam horum gratia plerumque talia fiunt. Verum alia sunt quæ oratorem sacrum decent & ornant. Vidi, qui omnes totius anni pericopas vel ad flores, vel ad gemmas, vel ad historiarum Indicarum rariora dirigerent, intempestivo & theatrico hoc apparatu populo delicias facturos, quos divinorum argumentorum majestate dignòque illis eloquio commovere debent. Quorum institutum non abludere ab illorum more videtur, qui calendaria nunc scribunt, iisque novos jam è medicinâ, jam è culinâ, jam ex artificialibus, & omnis historiæ genere titulos conquirunt. Sed quocunque etiam ingenio illa incrustentur, quibuscunque etiam coloribus pingantur, (sunt enim qui acutissimo in illis versantur ingenio) ἀρεχνα tamen omnia sunt, quoniam extra veræ eloquentiæ fines posita, & ut strumæ quædam τὸ σῶμα τῆς πικρῆς deformant, ejusque succum & vim extinguunt. Neque sanè cathedra tacra ut icena instrui debet, in quâ voluptatis magis quàm usus ratio habetur.

petits su jets, & à de pures bagatelles, dans le grand nombre de matières importantes à traiter, que peut fournir nostre religion. Comme font par exemple ces petits Predicateurs, qui font les zèles contre les mouches, les garnitures, la coiffure, & les autres vanitez des femmes. Pleraq̃ illa orationū sacrarum argumenta è genere deliberativo, rarius è demonstrativo genere petuntur, et si vel maximè suppeditare text^o videatur. Quare prudenter Phil. Melanchthon. lib. de off. Concionatoris part. 2. operum fol. 3. suadet excludendas ex ecclesiis orationes illas, in quibus Christus ita prædicatur, tanquam in declamatione Camillus aliquis aut Themistocles, eamque ob causam Nazianzenum & Chrysoftomum reprehendit, qui nonnunquam ut in ludis declamant & Christum laudant, cum oportuisset non de Christi factis, sed de consilio dicere, & quid credere quid sperare no voluerit Christus ostendere. ΗΘΗ in oratore sacro plusquam alia argumenta præstant. Nam si Orator Civilis, Vir bonus; multò magis pius & humilis noster esse debet. Plus sincera pietas, etiam cum silet, loquitur, quam speciosa argumenta. Sic de P. Suffrendio Rapinus l. c. § 22. ait prius illum persuasisse, quam ullum ore verbum proferret. Quævis propemodum magica est. Magiæ certè partem Campanella Rhet. c. 3. art. 1. facit Rhetoricam. Quare si prava de oratore opinio animos auditorum occupaverit, omnes ut hypocritam, qui in theatrum venerit, aliam quam ipse ferret personam sumpturum averfabuntur. Nec in ΠΑΘΕΣΙΝ extra orbitam feratur, ne in παρὰ τὸ ὑπερβολὴν incidat. Et solet plebs inani figurarum strepitu, soloque dicentis accentu & actione moveri, cum nec alias facile afficiatur animus, nisi tumultu in sensibus excitato. His placere possunt declamatores tales, qualibus nescio quis hanc concionandi regulam præscripsit: *Percute cathedram fortiter, respice crucifixum torvis oculis, & nihil dic ad propositum, & pene predicabis.* Est ubi argumentorum amplificantium magnus usus est, ut ostendit Hyperius de form. conc. l. 1. c. 15. Carbo Rhet. divl. 4. c. 1. 2. 3. In figuris tamen amplificationum parciolem esse convenit, ne fastidium gignant. Actio quoque comitabitur argumenta, sed quæ à scenica & civili discrepet. Modestia enim argumenti omne φαρμακὸν excludit.

39

XXII. E DISPOSITIONE quoque Oratoris sacri elucebit prudentia, si ita partes tribuat, atq; coñectat, ne vel *βρεφάλα* vel *μείνε* fiat oratio. Præexordia solem nominis divini invocationem, ut excitaretur pietas & attentio auditorum, olim continebant. Quibus si peregrina immisceantur, pietatis ardor retunditur. Non sine causâ itaque Rapinus *lib. laudat. §. 27.* pomparica (ut vocat) præludia, de concupiscentiâ, peccato originis, gratiâ, aliisque locis communibus improbat. Ipsorum Exordiorum (quæ interdum omittuntur) in Patrum homiliis mira brevitatis: nam periodis aliquot absolvuntur, neque separatim thema continent. Ut mirum sit, reprehensum aliquando, ob productiora sermonum initia fuisse Chrysostrum, qui publicè gratias monenti egit, *princ. serm. de ferendis reprehensionibus hom. 9. de laud. D. Paul.* Quis ferat itaque morem nonnullorum, qui è capitibus librorum Biblicorum ordine illo, quo se insequuntur, exordia ad pericopas totius anni Evangeliorum obtorto quasi collo trahunt? Infelix orator, qui ut cantherius in porta titubat, aut navem dum è portu egreditur impingit. In singulis porro membris argumentis & partibus ita se geret orator noster, ne finium regundorum iudicio opus sit, aut superstitiosa ipsi sit, vel nulla diligentia.

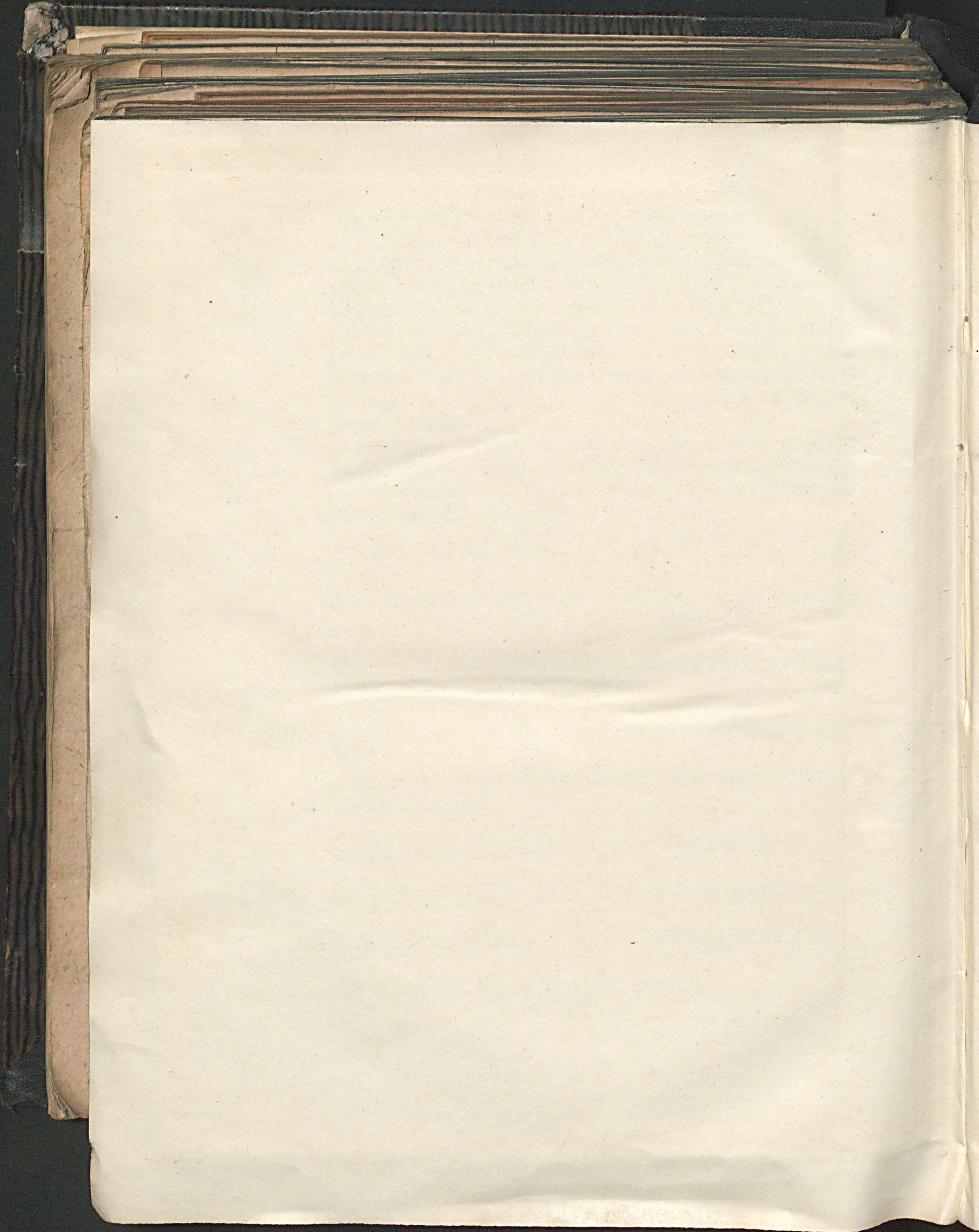
XXIII. ELOCUTIO etsi, ut in oratoriâ civili, supervacanea esse videtur: sciendum tamen singulare hic dicendi esse, cujus character è Prophetis, Apostolis, Pauli imprimis Epistolis, hinc Patrum Græcorum Basilii, Chrysostrum, Gregorii Nazianzeni & quorundam Latinorum sermonibus ducendus est. His nos Germani, Viri summi Martini Lutheri sermones sacros addere possumus, quibus magnus eloquentiæ succus & spiritus inest, etiam cum omnem cultum abjecisse videtur, & paucos præterea alios, præ quibus facile aliquis cymbala illa & æra tinnientia contemnat. Verè enim, quod suo tempore Quintilianus lib. 4. c. 1. dicere possumus. *Veterum circa oscultandam eloquentiam simulatio multum ab hæc nostrorum temporum jactatione diversa.* Præprimis verò tota illa Dictio & Elocutio Biblica, tum qua simplices phrasas, periphrasas, sententias: tum, quæ adagia, similia, metaphoras, figuras in succum

cum sanguinemque vertenda: In his ὕψος illud reconditum est, quorum particulam exiguam è verbis Mosis *ἤνεκα, φῶς καὶ ἐγένετο* Longinus mirificè laudat. Verum, in Prophetis non solum illud Longini ὕψος, sed & omnes illas Hermogenis ideas observes; in Esaia sublimitatem: in Jeremia *σφοδρότητα*; in Ezechiele, *σεμνότητα* & *τραχύτητα*, in Daniele teneritudinem, in Cantico Canticorum *γλυκύτητα*, in Psalmis Davidis omnes Poëtici & soluti sermonis elegantias: ut itaque quicquid humana industria sparsim excogitavit, in divinâ eloquentia cumulatum videatur. De novo fœdere valet illud ipsius Salvatoris: *Verba qua locutus sum vobis spiritus est vita sunt.* Joh. 6. Paulinæ eloquentiæ artificia extollit Rittershusius S. L. lib. 4. c. 13. Scoreas itaque auro immiscent, qui peregrinum sententiarum, argutiarum, emblematum, allegoriarum (quarum usum reprehendit Erasmus in Eccles. lib. 3.) historiolarum è profanis autoribus apparatus, laboriosas allegationes orationi sacræ inferunt. Qui cum flores quærunt, fructum rerum perdunt. Fuere inter partes alioquin eloquentissimi, qui omnes latinæ linguæ elegantias exuerunt, rustico sermone, barbarismis & foelocismis scatente usi, ut populus intelligeret, neque tamen sacræ eloquentiæ gloriam amiserunt. Cujus specimen in Arnobii sermonibus super Psalmos luculentum est, super quos legenda est aurea Erasmi præfatio multa hujus argumenti continens.

XXIV. Multa nobis dicenda superessent. Sed abrumpenda tandem est hæc dissertatio, ne qui *eloquentiam in tacendo* proponimus, adversus illam hic peccasse videamur. Illam ita hic recolamus, ut quæ solius VERBI est, & circa *ρήματα ἀρήτα* versatur, eloquentiam in cælis aliquando discamus.

F I N I S.

ULB Halle
002 424 312

3

VD 77

TA - F2

B.I.G.

Farbkarte #13

D. B. V.

1687

13

ERTATIO

De
UENTIA
ACENDO.

Quam
RÆSIDE
RGIO MORHO.
& Histor. Prof. Fa-
hodie Decano.

*e omni observantia cultu
colendo.*

A HOLSATORUM,
Kilon est,
N-ALBERTINA.

ιολογῶν disquisitioni
anuar. subjiciet
IS HARDUICI,
Theol. Stud.

ilonI,
eumanni, Acad. Typogr.
anno 1687.

